

5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Ebeveynlerin Tutumlarının İncelenmesi

Examining the Attitudes of Parents who have Children at the Age of 5-6

Arzu ÖZYÜREK

Safranbolu And.Mes. ve Kız Meslek Lisesi, Zonguldak-TÜRKİYE

Fatma TEZEL ŞAHİN

G. Ü, Mesleki Eğitim Fakültesi, Ankara-TÜRKİYE

ÖZET

5-6 yaş grubunda çocuğu olan anne ve babaların çocuklarına karşı tutumlarının incelendiği bu araştırmanın örneklemini, Karabük'te ikamet eden 381 ebeveyn oluşturmuştur. Veri toplamada Aile Bilgi Formu ile Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği-PARI kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda; annelerin çocuklarına karşı tutumlarının babalara göre daha demokratik olduğu bulunmuştur ($P<0,05$). Anne-baba tutumlarının, anne-babanın öğrenim düzeyi ve mesleği, çocuğun doğum sırası ve kardeş sayısı ile ailede diğer bireylerin varlığından etkilendiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okulöncesi dönem, anne-baba tutumları, aile

ABSTRACT

In this study which examined mothers' and fathers' attitudes who have children at the age of 5-381 family living in Karabük have been taken as the sample. A Family Knowledge Form and Parent Attitude Research Instrument- PARI for data had been used. It had been found that mothers' attitudes towards their children ($P<0,05$) were more democratic than the fathers'. It had been found that parents' attitudes towards their children had been influenced by their educational level and professions, birth order of children, the number of siblings and other persons in the family.

Key Words: Pre-school period, parents' attitudes, family

1. Giriş

Çocuğun sağlıklı büyüme ve gelişmesi, doğumdan itibaren içinde bulunduğu aile bireylerinin olumlu, tutarlı ve sevgi dolu tutumuna bağlıdır. Aile, çocuk için önemli ve ilk sosyal deneyimlerini edindiği ortamdır (Wechselberg ve Puyn,1993:15; Çıkrıkçı,1999:35;Yörükoğlu,2000:84,85).

Toplumun gelecekteki güvencesi ve en küçük bireyleri olan çocuklar sağlıklı aile ilişkileri içinde yetişmiş kimselerdir. Çocuğun bakımından sorumlu olan anne ve babaların tutumlarını kendi kişilik ve demografik özellikleri veya çocuğa ait özellikler etkileyebilmektedir. Çocukların toplumsal ve zihinsel açıdan yetkin bireyler olması isteniyorsa, baskıcı olmayan, esnek ve hoşgörülü ana-babalara gereksinim vardır. Baskıcı, aşırı hoşgörülü, duyarsız ana-babalar çocuklarda denetimsiz davranışların oluşmasına sebep olurlar. Ana-baba çocuklarını eğitirken, öncelikle çocukların gelişim özelliklerini bilmeli, onların ihtiyaçlarına uygun yanıtlar veren yetişkinler olmalıdırlar (Yörükoğlu, 1995:32; Yavuzer,2001:115-131; Nelsen, Lott ve Glenn, 2002:17).

Ülkemizde çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili kültürel ve geleneksel bazı görüşler bulunmaktadır. Çocuk bakımı annenin görevi olarak görülmekte, baba ise evin ekonomik gereksinimlerini karşılayan kişi sorumluluğunu üstlenmektedir (Evans,1997). Oysa değişen yaşam koşulları aile yapısının ve çalışma koşullarının da değişmesiyle çocuk bakım ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Artık küçük çocuklarına bakan kişinin yalnızca anne olmadığı görülmekte, bir çok annenin evin dışında çalışma zorunluluğunun bulunması, çocuk bakım sorumluluğunun ebeveynler arasında paylaşılması gereğini ortaya çıkarmaktadır (Myers,1996:5-18).

Çocuğun bakım sorumluluğunu üstlenen anne ve babaların, toplumun bir ferdi olarak yetişen çocuklarına karşı tutumları, onların istedik özellikler geliştirmeleri bakımından oldukça önemlidir. Tutumlar, başta ailelerin demografik özellikleri olmak üzere çoğu etmenlerin sonucunda oluşmakta veya değişikliğe uğramaktadır.

Bu araştırmada, gelişimsel açıdan hayatın kritik bir dönemi olarak kabul edilen okulöncesi dönemde, 5-6 yaş grubunda çocuğu olan anne ve babaların çocuklarına karşı

tutumlarını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçların, çocuğun bakımından birinci derecede sorumlu olan ebeveynlerin eğitim gereksinimlerinin karşılanmasında rehber olacağı düşünülmektedir.

2. Materyal ve Yöntem

Demografik özelliklere bağlı olarak ebeveyn tutumlarının incelendiği bu araştırmanın örneklemini, Karabük ilinde ikamet eden tesadüfi olarak seçilmiş 5-6 yaş grubunda çocuğu olan 381 aile oluşturmuştur. Veri toplama aracı, Kız Meslek Lisesi öğretmenleri, ilköğretim okullarında görevli okulöncesi, 1. ve 2. kademe öğretmenleri ve okul müdürleri aracılığı ile (14 okul) 5-6 yaş çocuğa sahip ebeveynlere ulaştırılmış ve aynı yolla toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak ailenin demografik özelliklerinin sorgulandığı, araştırmacı tarafından geliştirilen 9 soruluk Aile Bilgi Formu ile Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği – PARI kullanılmıştır. Schaefer ve Bell'in geliştirdiği ve 1978'de Güney Le Comte, Ayhan Le Comte ve Serap Özer tarafından Türkçe'ye adapte edilen, beş faktörden oluşan PARI ölçeğinin (Öner,1996:538) babalara da uygulanması ve yalnızca tutumların ölçülmesi amaçlandığı için, 'ev kadınlığını reddetme' ve 'evlilik çatışması/uyuşmazlığı' faktörleri dahil edilmeyip aşırı annelik/aşırı koruyuculuk, demokratik/eşitlik ve katı/sert disiplin faktörlerine ait 41 maddesi kullanılmıştır. Çalışmada PARI'nın güvenilirlik-geçerlik analizleri yapılmıştır; Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı aşırı annelik/aşırı koruyuculuk faktörü için anne .837, baba .806; demokratik/eşitlik faktörü için anne .412, baba .378; katı/sert disiplin faktörü için anne .789, baba .778 olarak bulunmuştur. Araştırmada, anne ve babalardan elde edilen verilerin çözümü için frekans ve yüzdeler çıkarılmış, değişkenler arasındaki farklılıkları belirlemek için çift boyutlu ve çift yönlü varyans analizi ve bazı durumlarda tek yönlü varyans analizi teknikleri istatistik işlemlerde kullanılmıştır. ANOVA sonuçları anlamlı ise gruplar arası farkları belirlemek için Scheffe Testi kullanılmıştır. İstatistik çalışmalarında 0.05 düzeyinde anlamlılık aranmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde, örnekleme oluşturan anne-babaların demografik özellikleri verilmiş, tutumlarına ilişkin bulgular tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

Araştırmaya katılan annelerin %71,1'inin 27–35 yaş, babaların %54,6'sının 30–38 yaş grubunda olduğu bulunmuştur. Annelerin %12,3'ünün 26 ve daha alt yaş grubunda, %16,5'inin 36 ve üstü yaş grubunda olduğu; babaların %26'sının 29 ve daha alt yaş grubunda, %19,4'ünün 39 ve üstü yaş grubunda olduğu bulunmuştur. Genel olarak annelerin yaşının babaların yaşından daha küçük olmasının toplumumuzda geleneksel olarak evlenecek çiftlerde erkeğin yaşının büyük olmasının gözetilmesi tutumundan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Anne ve babaların öğrenim düzeylerine bakıldığında; annelerin %47'sinin ilkökul, babaların %35,4'ünün lise mezunu olduğu görülmüştür. Anne öğrenim düzeyinin baba öğrenim düzeyinden düşük olduğu saptanmıştır. Annelerin %9,7'sinin ortaokul, %26,8'inin lise, %16,5'inin üniversite mezunu olduğu; babaların %20,5'inin ilkökul, %13,4'ünün ortaokul ve %30,4'ünün üniversite mezunu olduğu görülmüştür.

Annelerin %84,6'sının ev hanımı olduğu, babaların %38,6'sının serbest meslekte çalıştıkları saptanmıştır. Genel olarak evde çalışan kişinin baba olduğu dikkati çekmektedir. Annelerin %4,9'unun serbest, %3'ünün memur ve %7,6'sının doktor, öğretmen, avukat vb. meslek grubunda; babaların %12,2'sinin memur, %17,6'sının doktor, öğretmen, avukat vb. meslek grubunda, %27,3'ünün işçi ve %2,4'ünün çiftçi olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya alınan ebeveynlerin çocuklarının %50,1'inin kız, %49,9'unun erkek olduğu görülmüştür. Çocukların %55'inin ilk çocuk, %31,5'inin ikinci çocuk ve %13,4'ünün üçüncü ya da daha sonraki çocuk olduğu; %54,6'sının iki kardeş, %26'sının tek çocuk ve %19,4'ünün üç ya da daha fazla kardeş oldukları bulunmuştur. Ailelerin 3 ve daha fazla çocuk sahibi olma oranı düşüktür.

Ailelerin %24,4'ünde birlikte yaşanan başka bireylerin olduğu, %75,6'sının ise çekirdek aile olduğu belirlenmiştir. Toplumumuzda yaşam şartlarıyla birlikte aile yapısının giderek değiştiği düşünülebilir. Yöreye özgü bir özellik olarak ailelerin çeşitli işlerde çalışmak üzere başka şehirlerden göç etmiş olmaları, evlilik hazırlığındaki çiftlerin ayrı evde oturma koşuluyla evliliğe adım atmaları ailede birlikte yaşanan bireylerin oranının az olmasının nedeni olarak düşünülebilir.

Tablo-1'de anne ve babaların PARI puanlarına göre varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo-1. Araştırmaya Alınan Ebeveynlerin Anne ya da Baba Oluşlarına Göre PARI Puanlarına Ait Varyans Analizi Sonuçları

PARI	Ebeveyn	N	X	S	Anova Testi
GENEL	Anne	380	109,42	15,68	F(1;757)=1,02 P=0,312
	Baba	381	108,43	15,41	
	TOPLAM	761	408,92	15,54	
Aşırı Koruyucu Tutum	Anne	380	45,88	8,75	F(1;757)=0,47 P=0,490
	Baba	381	45,61	8,21	
	TOPLAM	761	45,75	8,48	
Demokratik/Eşitlik Boyutu	Anne	381	28,58	3,50	F(1;758)=4,58 P=0,032*
	Baba	381	27,99	3,43	
	TOPLAM	762	28,28	3,43	
Katı/Sert Disiplin Boyutu	Anne	381	35,01	7,79	F(1;758)=0,12 P=0,722
	Baba	381	34,83	7,72	
	TOPLAM	762	34,92	7,75	

*P<0,05

Tablo-1'de anne PARI genel puanlarının (X=109,42), babaların puanından (X=108,43) daha yüksek olduğu görülmektedir. Annelerin babalara göre daha koruyucu, daha katı/sert disiplinli ve daha demokratik olduğu söylenebilir. Anne tutumları ile babaların tutumları arasında demokratik/eşitlik boyutunda anlamlı bir fark vardır {F(1;758)=4,58, P<0,05}.

Annelerin çocuklarıyla daha fazla birlikte olmalarıyla çocuklarına karşı daha koruyucu ve demokratik davranışları ve bu yakınlıktan kaynaklanan çocuklardaki istenmeyen davranışlar karşısında ise daha katı/sert tutumlu oldukları düşünülmektedir.

Peterson ve Hawley'in, ebeveynlik tutumları ve sosyal baskılayıcılar arası ilişkileri inceledikleri çalışmada annelerin her ebeveynlik tutum değeri için erkeklerden daha yüksek skorlar aldığı bulunmuştur (Peterson ve Hawley,1998:221–227). Evans'ın, babaların babalık tutumları ile davranışlarını karşılaştırdığı çalışmada, çoğu babanın ailedeki rollere geleneksel bir tutum içinde yaklaştığı görülmüştür. Ancak, annenin çalışma durumunun babaların görüşlerini etkilediği, yine de bu durumun babaların davranışlarına yansımadağı bulunmuştur (Evans,1997).

Araştırmada, anne ve baba tutumlarının, ebeveynlerin yaşlarından etkilenmediği bulunmuştur ($P>0,05$). Bu durumun örnekleme alınan anne ve babaların orta yaş grubunda olmalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Benzer olarak Lopez Turley, çalışmasında düşük test skorları alan ve davranış problemleri olan çocukların bu durumlarının annelerinin annelik yaşının genç olması ile değil, ailevi geçmişi ile ilgili olduğunu vurgulamıştır (Lopez Turley,2003:465–474).

Tablo-2'de anne ve baba PARI puanlarının öğrenim durumlarına göre varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo-2'ye göre, farklı öğrenim düzeylerindeki anne ve babaların PARI genel puanları arasında anlamlı bir fark vardır ($P<0,001$). PARI'nın her üç alt boyutunda annelerin PARI puanı ile öğrenim düzeyi arasındaki fark anlamlı iken ($P<0,001$), babaların demokratik/eşitlik puanı ile öğrenim düzeyi arasındaki fark anlamsız bulunmuştur.

Scheffe Testi sonucuna göre; üniversite mezunu annelerin demokratik/eşitlik tutumları ilkökul, ortaokul ve lise düzeyindeki annelerden daha yüksek, üniversite mezunu anne ve babaların aşırı koruyuculuk ve sert/katı disiplin tutumları daha düşüktür. Bu durum, öğrenim düzeyi yükseldikçe anne-babaların çocuklarına karşı demokratik tutumlarının arttığını, aşırı koruyuculuk ve sert/katı disiplin tutumlarının azaldığını göstermektedir. Babaların demokratik tutumlarının öğrenim düzeyinden anlamlı düzeyde

etkilenmemesi, toplumdaki geleneksel aile yapısında babanın otorite olarak görülmesini ve babalarda tutumların daha güç değişiyor olduğunu düşündürmektedir. Benzer araştırmalar öğrenim düzeyi yükseldikçe anne-baba demokratik tutumlarının arttığını göstermektedir (Ata,1987; Mızrakçı,1994; Arı v.d.,1995; Özcan,1996; Er Gazeloğlu, 2000; Şendoğdu,2000).

Tablo-2. Anne-Baba PARI Puanlarının Öğrenim Düzeylerine Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	Öğrenim Düzeyi	Anne		Anova Testi	Baba		Anova Testi
		N	X		N	X	
GENEL	İlkokul	178	115,90	F(3;372)=8,43 P=0,000**	78	119,24	F(3;373)=20,57 P=0,000**
	Ortaokul	37	107,30		51	110,82	
	Lise	102	104,62		136	108,23	
	Üniversite	63	100,13		381	108,43	
	TOPLAM	380	109,42		381	108,43	
Aşırı Kor. boyutu	İlkokul	178	49,52	F(3;372)=8,08 P=0,000**	78	50,95	F(3;373)=20,55 P=0,000**
	Ortaokul	37	45,08		51	47,14	
	Lise	102	42,79		136	45,93	
	Üniversite	63	41,08		116	40,97	
	TOPLAM	380	45,88		381	45,61	
Demokrat. eşitlik boyut	İlkokul	179	27,93	F(3;373)=5,38 P=0,001**	78	27,40	F(3;373)=0,94 P=0,420
	Ortaokul	37	28,00		51	27,88	
	Lise	102	29,45		136	28,32	
	Üniversite	63	29,37		116	28,03	
	TOPLAM	381	28,58		381	27,99	
Katı/sert disiplin b.	İlkokul	179	38,54	F(3;373)=13,56 P=0,000**	78	40,90	F(3;373)=22,39 P=0,000**
	Ortaokul	37	34,22		51	35,80	
	Lise	102	32,37		136	33,97	
	Üniversite	63	29,68		116	31,34	
	TOPLAM	381	35,01		381	34,83	

*P<0,05, ** P<0,01

Öğrenim düzeyi arttıkça anne-baba tutumlarının olumlu yönde değişikliğe uğradığı ve geleneksel tutumlardan daha az etkilendikleri düşünülmektedir. Ayrıca, öğrenim düzeyi yüksek ebeveynlerin çocukları için daha iyi olacak durumları tespit etme ve uygulamada daha istekli oldukları, yeni fikir ve uygulamaları kolay kabul ettikleri düşünülmektedir.

Tablo-3'te anne-baba PARI puanlarının mesleklerine göre varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo-3. Anne-Babaların PARI Puanlarının Mesleklerine Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	Meslek	Anne		Anova Testi	Meslek	Baba		Anova Testi
		N	X			N	X	
GENEL	Ev Hanımı	313	108,36	F(3;249)= 3,76 P= 0,011*	Serbest	147	109,91	F(3;260)= 8,95 P=0,000**
	Serbest	18	104,00		Memur	54	106,85	
	Memur	11	99,80		Dr.öğr.av.	67	98,84	
	Doktor, öğretmen, avukat vb.	28	99,54		İşçi	104	107,23	
					Çiftçi	9	123,78	
	TOPLAM	381	106,84		TOPLAM	381	106,08	
Aşırı Kor. boyutu	Ev Hanımı	313	45,34	F(3;349)= 4,05 P= 0,008*	Serbest	147	46,26	F(3;260)= 8,78 P=0,000**
	Serbest	18	41,25		Memur	54	45,41	
	Memur	11	40,00		Dr.öğr.av.	67	40,40	
	Doktor, öğretmen, avukat vb.	28	40,77		İşçi	104	44,96	
					Çiftçi	9	52,44	
	TOPLAM	381	44,40		TOPLAM	381	44,36	
Demok. eşitlik boyutu	Ev Hanımı	313	28,44	F(3;250)= 2,79 P=0,041*	Serbest	147	28,40	F(3;260)= 0,62 P=0,603
	Serbest	18	30,00		Memur	54	27,59	
	Memur	11	28,70		Dr.öğr.av.	67	28,10	
	Doktor, öğretmen, avukat vb.	28	30,23		İşçi	104	27,93	
					Çiftçi	9	26,22	
	TOPLAM	381	28,73		TOPLAM	381	28,11	
Katı/sert disiplin b	Ev Hanımı	313	34,67	F(3;250)= 6,39 P=0,000**	Serbest	147	35,25	F(3;260)= 7,63 P=0,000**
	Serbest	18	32,75		Memur	54	33,85	
	Memur	11	31,10		Dr.öğr.av.	67	30,33	
	Doktor, öğretmen, avukat vb.	28	28,54		İşçi	104	34,34	
					Çiftçi	9	45,11	
	TOPLAM	381	33,78		TOPLAM	381	33,60	

*P<0,05, ** P<0,01

Tablo-3'e göre, annelerin PARI genel puanları ve her üç alt boyut puanı ile meslekleri arasında anlamlı bir fark vardır (P<0,05). Babaların genel PARI puanları mesleklerine göre anlamlı bir farklılık gösterirken {F(3;260)=8,95, P<0,001}, demokratik/eşitlik tutumunda farklılık yaratmadığı görülmektedir (P>0,05). Scheffe Testi'ne göre; doktor,

öğretmen, avukat gibi mesleklerde çalışan annelerin ev hanımı olanlardan daha fazla demokratik tutum, daha az katı/sert disiplin ve aşırı koruyuculuk tutumuna sahip oldukları; doktor, öğretmen, avukat gibi mesleklerde çalışan babaların tutumlarının diğer meslek gruplarına göre daha az koruyucu ve daha az katı/sert disiplinli olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlar, doktor, öğretmen, avukatlık gibi mesleklerde çalışan anne-babaların aynı zamanda öğrenim düzeylerinin de yüksek olması, çeşitli nitelikteki insanlarla etkileşimleri nedeniyle tutumlarının değişebileceğini; daha fazla işgücü gerektiren çiftçi ve işçi gibi mesleği olan babaların ise uzun süreli ve yorucu çalışma şartlarından dolayı çocuklarıyla daha az iletişim kurabileceklerini düşündürmektedir. Yapılan çalışmalar anne mesleğiyle tutumları arasındaki ilişkinin önemli olduğunu göstermiştir. Özellikle ev hanımı olan annelerin meslek sahibi olan annelere göre daha koruyucu ve baskıcı tutuma sahip olduklarını belirlenmiştir (Ömeroğlu, 1996; Şendoğdu,2000).

Anne ve baba PARI genel ve alt boyut puanlarıyla çocuğun cinsiyeti arasında anlamlı bir fark olmadığı, anne ve baba tutumlarının çocuğun cinsiyetinden anlamlı ölçüde etkilenmediği görülmüştür ($P>0,05$). Benzer bir çalışmada anne-baba tutumları ile çocukların cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı gözlenmiştir (Argun,1995). Ancak, bu bulgudan farklı olarak; Fincham ve arkadaşları, çocuğun cinsiyetinin ebeveyn-çocuk ilişkisini etkilediğini bulmuşlardır (Fincham vd.,1998:481-493).

Tablo-4'te anne-baba PARI puanlarının çocuğun doğum sırasına göre varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo-4'de görüldüğü gibi, 5-6 yaş grubu çocuğu 3. ve daha sonraki sırada doğan anne ve babaların PARI genel puanları, 5-6 yaş çocuğu 1. sırada ve 2. sırada doğan anne-babaların aynı puanından daha yüksektir. Anne-babaların PARI genel puanları ile çocuğun doğum sırası arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($P<0,05$). PARI alt boyut puanlarına göre ise annelerin aşırı koruyucu ve katı-sert tutumları, babaların katı/sert tutumlarının çocuğun doğum sırasından etkilendiği görülmektedir ($P<0,05$). Scheffe

Testi'ne göre; 3. ve daha sonraki sırada doğan çocuklara karşı annelerin tutumlarının 1. ve 2. sırada doğan çocuklara göre daha koruyucu ve daha katı/sert disiplinli olduğu; babaların daha katı/sert disiplinli olduğu görülmektedir.

Tablo-4. Anne-Baba PARI Puanlarının Çocuğun Doğum Sırasına Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	Doğum sırası	Anne		Anova Testi	Baba		Anova testi
		N	X		N	X	
GENEL	1.	210	108,40	F(2;374)=3,88 P=0,021*	210	107,28	F2;375)=3,50 P=0,031*
	2.	120	108,03		120	107,62	
	3. ve üstü	50	117,02		51	115,10	
	TOPLAM	380	109,42		381	108,43	
Aşırı Kor. B.	1.	210	45,10	F(2;374)3,75 P=0,024*	210	44,94	F(2;375)=2,94 P=0,054
	2.	120	45,53		120	45,42	
	3. ve üstü	50	50,02		51	48,84	
	TOPLAM	380	45,88		381	45,61	
Demok. eşitlik B.	1.	210	28,87	F(2;375)=1,61 P=0,200	210	28,26	F(2;375)=2,95 P=0,053
	2.	120	28,31		110	27,94	
	3. ve üstü	51	28,06		51	26,96	
	TOPLAM	381	28,58		381	27,99	
Katı/sert dis. b.	1.	210	34,43	F2;375)=5,82 P=0,003**	210	34,08	F(2;375)=7,44 P=0,001**
	2.	120	34,20		120	34,26	
	3. ve üstü	51	39,25		51	39,29	
	TOPLAM	381	35,01		381	34,83	

*P<0,05, ** P<0,01

Anne ve babaların yaşı, bilgi ve tecrübelerinin artması, yaşı daha küçük olan 3. çocuğa gösterilen ilgi ve beklentilerin gerçekleşmesi için ise daha katı/sert tutumların benimsenmesi, genellikle ilk çocuklara ilginin diğerlerine göre fazla olması olarak düşünülmektedir. 3. veya daha sonraki sırada doğan çocuğun evin küçük çocuğu olarak düşünülmesi koruyuculuk tutumunu artırırken, çocuk sayısının da artmasıyla birlikte anne-babanın sabır düzeyinin azalması katı/sert tutumun nedeni olarak açıklanabilir. Benzer bir bulgu olarak, Er Gazeloğlu, çalışmasında üçten fazla kardeşe sahip olan çocukların anne-babalarının otoriter tutum uygulama oranlarının arttığını bulmuştur (Er Gazeloğlu, 2000). Kılıçaslan, araştırmasında küçük kardeşlerin annelerinin kendileri üzerinde daha yoğun bir baskı ve disiplin uyguladıklarını ifade ettiklerini belirlemiştir (Kılıçaslan,2001).

Tablo-5'te anne-baba PARI puanlarının çocuğun kardeş sayısına göre varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo-5. Anne-Baba PARI Puanlarının Çocuğun Kardeş Sayısına Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	Kardeş sayısı	Anne		Anova testi	Baba		Anova Testi
		N	X		N	X	
GENEL	1	99	107,15	F(2;374)= 2,93 P=0,055	99	106,83	F(2;375)=3,07 P=0,047*
	2	208	108,56		208	107,52	
	3 ve üstü	73	114,93		74	113,14	
	TOPLAM	380	109,42		381	108,43	
Aşırı Kor. B.	1	99	44,46	F(2;374)= 3,05 P=0,049*	99	45,06	F(2;375)=2,10 P=0,123
	2	208	45,46		208	45,06	
	3 ve üstü	73	49,01		74	47,91	
	TOPLAM	380	45,88		381	45,61	
Demok. eşitlik b	1	99	29,03	F(2;375)= 2,55 P=0,079	99	28,43	F(2;375)=2,01 P=0,135
	2	208	28,70		208	28,04	
	3 ve üstü	74	27,66		74	27,24	
	TOPLAM	381	28,58		381	27,99	
Katı/sert dis. b.	1	99	33,66	F(2;375)= 6,14 P=0,002**	99	33,33	F(2;375)=7,17 P=0,001**
	2	208	34,41		208	34,42	
	3 ve üstü	74	38,49		74	37,99	
	TOPLAM	381	35,01		381	34,83	

*P<0,05, **P<0,01

Tablo-5'e göre; annelerin PARI genel puanı ile çocuğun kardeş sayısı arasındaki fark anlamsızdır ($P>0,05$), babaların PARI genel puanı ile çocuğun kardeş sayısı arasındaki fark anlamlıdır. Alt boyut puanlarına bakıldığında; annelerin aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin, babaların ise katı/sert disiplin puanları ile çocuğun kardeş sayısı arasındaki farkın anlamlı olduğu ($P<0,05$) görülmektedir. Scheffe Testi'ne göre; 3 ve daha fazla çocuğa sahip annelerin tutumlarının 1 ve 2 çocuğu olanlara göre daha koruyucu ve daha katı/sert disiplinli olduğu, babaların daha katı/sert disiplinli olduğu, çocuğun kardeş sayısı arttıkça anne ve babaların demokratik tutumlarının azaldığı bulunmuştur. Bu durum ailedeki çocuk sayısının artmasıyla, çocuk bakımıyla ilgili sorumlulukların da arttığına, bunun sonucunda çocukların her birine ayırdıkları zamanın azaldığına, sevgi ve ilgilerinde bölünme olabileceğini ve çocuklarına karşı sabırlarının

azalabileceğini düşündürmektedir. Bu durum araştırmalarla desteklenmiş, çocuk sayısı arttıkça baskı ve cezalandırmanın arttığı, demokratik tutumun azaldığı ortaya konmuştur (Güneysu,1982; Karadeniz, 1994; Özcan,1996).

Tablo-6’da anne-baba PARI puanlarının ailedeki diğer bireylere göre varyans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo-6. Anne-Baba PARI Puanlarının Ailedeki Diğer Bireylere Göre Varyans Analizi Sonuçları

PARI	Ailede Diğer Bireyler	Anne		Anova Testi	Baba		Anova testi
		N	X		N	X	
GENEL	Var	93	113,98	F(1;376)=8,43 P=0,004**	93	112,31	F(1;377)=6,83 P=0,009**
	Yok	287	107,94		288	107,18	
	TOPLAM	380	109,42		381	108,43	
Aşırı Kor. B.	Var	93	48,11	F(1;376)=6,43 P=0,001**	93	47,83	F(1;377)=8,70 P=0,003**
	Yok	287	45,16		288	77,90	
	TOPLAM	380	45,88		381	45,61	
Demokrat./ eşitlik b.	Var	93	28,57	F(1;377)=0,03 P=0,859	93	27,88	F(1;377)=0,74 P=0,388
	Yok	288	28,59		288	28,02	
	TOPLAM	381	28,58		381	27,99	
Katı/sert disiplin b.	Var	93	37,30	F(1;377)=9,06 P=0,003**	93	36,60	F(1;377)=6,21 P=0,013*
	Yok	288	34,26		288	34,26	
	TOPLAM	381	35,01		381	34,83	

*P<0,05, ** P<0,01

Tablo-6’da görüldüğü gibi; anne ve babaların PARI genel puanları ile ailedeki diğer bireylerin varlığı arasında anlamlı bir fark vardır (P<0,01). Ailede başka bireylerin varlığı ile anne ve babaların demokratik/eşitlik alt boyutu puanı arasındaki fark anlamsız (P>0,05), aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin boyutu puanları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur (P<0,05). Diğer bir deyişle, ailede başka bireylerin varlığı durumunda anne ve babaların aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin tutumlarının arttığı görülmektedir. Bu bulgu, ailede birlikte yaşanan diğer bireylerin çocuğun bakımında rol almaları ve çocuğun bakımı ve eğitimi konularında anne ve baba tutumlarını etkilediklerini düşündürmektedir. Özellikle ailedeki büyükanne ve büyükbabaların

çocuklara aşırı hoşgörülü davranmaları sonucu oluşan, çocuktaki olumsuz davranışların önlenmesinde anne ve babanın katı/sert tutumu benimsemiş olduğu, ayrıca anne ve babanın ailedeki diğer kişilere karşı olumsuz tepkilerini çocuğa yansıtmakta olduğu düşünülebilir. Geleneksel aile yapısının bir özelliği olarak babanın aile içinde otorite olarak görülmesinin, özellikle katı/sert baba tutumlarına neden olabileceği düşünülmektedir.

4. Sonuç ve Öneriler

5-6 yaş grubunda çocuğu olan, anne ve babaların çocuklarına karşı tutumlarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmanın sonucunda, çocuğun bakımından sorumlu olarak görülen annelerin babalara göre daha demokratik olduğu bulunmuştur. Çocuk bakımının anne ve babanın ortak sorumluluğu olduğunun, anneler kadar babaların da çocuk bakımı ve eğitimi konularında eğitim almaları gerektiğinin kabullenilmesi gerekmektedir.

Annelerin öğrenim düzeyleri yükseldikçe çocuklarına karşı demokratik tutumlarının arttığı, babaların demokratik tutumlarının öğrenim düzeyinden etkilenmediği bulunmuştur. Yine öğrenim düzeyi arttıkça anne-babaların katı/sert disiplin ve aşırı koruyuculuk tutumlarının azaldığı bulunmuştur. Çocuk bakımı ve eğitimi konusunda çeşitli projeler geliştirilmeli ve yalnızca anneye değil, babaya da ulaşılması hedeflenmelidir. Bu amaçla, yaygın eğitim merkezi ve işyerlerinde eğitim yanında, başta televizyon olmak üzere medya ile eğitim desteği sağlanabilir.

Doktor, öğretmen, avukat gibi bir meslek grubunda çalışan annelerin, diğerlerine göre daha demokratik bir tutum sergiledikleri, babaların ise demokratik tutumunun mesleğinden etkilenmediği görülmüştür. Doktor, avukat, öğretmen gibi bir meslekte çalışan anne ve babaların baskıcı ve aşırı koruyucu tutumlarında azalma olduğu görülmüştür. Bu durum özellikle çalışmayan veya işçi, çiftçi, serbest meslek grubunda olan anne ve babaların eğitimlerine öncelik verilmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Anne ve baba tutumlarının çocuğun doğum sırası ve kardeş sayısından etkilendiği bulunmuştur. Özellikle 3 ve daha fazla çocuğa sahip anne-babaların katı/sert disiplin tutumlarında artış görülmüştür. Çocuk bakımı sorumluluğunun ve aile içindeki diğer

görevlerin paylaşılmasının baskıcı tutumların azalmasında etkili olacağı düşünülmektedir. Anne-babaların aile planlaması konusunda gerekli kurumlarla işbirliği yapılarak bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Ailede başka bireylerin varlığı durumunda anne ve babaların aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin tutumlarının arttığı görülmüştür. Bu durum, ailede birlikte yaşanan diğer bireylerin çocuğun bakımında etkili olmaları nedeniyle, eğitim kapsamına alınmaları gerektiğini düşündürmektedir.

Özellikle, yaşamın kritik yılları olan okulöncesi dönemdeki çocuğun gelişiminde, onun çevresini oluşturan ailedeki tüm bireylerin etkili olduğu unutulmamalıdır. Değişen yaşam koşullarıyla birlikte çocuk bakım sorumluluğunun anne ve babalar arasında paylaşılması gerçeğinin kabul edilmesi gerekmektedir. Geleneksel otoriter baba tutumunun çocuk gelişimi üzerindeki olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi için babaların da eğitimlerine gereksinim duyulmaktadır. Çocuk için olumlu modeller oluşturan anne ve babalar, toplumun bir ferdiyi yetiştirme sorumluluğunu taşıdıklarını unutmamalıdır.

Kaynakça

- Ari, M., Bayhan P., Artan İ. (1995). Farklı Ana-Baba Tutumlarının 4-11 Yaş Grubu Çocuklarında Görülen Problem Durumlarına Etkisinin Araştırılması, *Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*, 10,23-38.
- Argun, Y. (1995). *Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Ortaokul Öğrencilerinin Denetim Odağı Üzerine Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ata, E. (1987). *Farklı Eğitim Düzeyindeki Annelerin 5-6 Yaş Çocuğunun Cinsiyet Eğitimi Konularına İlişkin Bilgi ve Tutumları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş. (2003). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, (3.Baskı), *Pegem A Yayınları*, Ankara.
- Çikrikçi, S. (1999). *Ankara il Merkezindeki Resmi Banka Anaokullarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Okul Olgunluğu İle Aile Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bil. Enstitüsü, Ankara.

- Er Gazeloğlu, C.(2000). *İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Psiko-Sosyal Gelişimine Ana-Baba Tutumunun Etkisinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Evans, C.(1997). *Turkish Fathers' Attitudes to and Involvement in Their Fathering Role: A Low Socio-economic Sample*, Master of Arts in Educational Sciences, Boğaziçi University, İstanbul.
- Fincham, D.F., Beach, S.R.H., Arias, I. and Brody, G. (1998). Children's Attributions in the Family: The Children's Relationship Attribution Measure, *Journal of Family Psychology*, 12 (4), 481-493.
- Güneysu, S.(1982). *Ana-Babaların Çocuklarına Karşı Tutumları ve Çocuktaki Davranış Problemleri*, Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karadeniz, A.(1994). *Lise Son Sınıf Öğrencileri Üzerinde Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarıyla Çeşitli Mesleki Değerler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Kiliçaslan, A.(2001). *Aile Fonksiyonlarının ve Algılanan Farklılaşmış Anne-Baba Yaklaşımının Kardeş İlişkileri Üzerindeki Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lopez Turley, N.R.(2003). Are Children of Young Mothers Disadvantaged Because of Their Mother's Age or Family Background?, *Child Development*, 74 (2), 465-474.
- Mizrakçı, Ş.(1994). *Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Myers, R.(1996). Hayatta Kalan Oniki, Erken Çocukluk Eğitimi Programlarının Güçlendirilmesi, (Çev.:R.Ağış Bakay, E.Ünlü), *AÇEV, Yayın no:5*, İstanbul.
- Nelsen, J., Lott, L. and Glenn, S. (2002). Çocuk Eğitiminde A'dan Z'ye Pozitif Disiplin, (Çev.: Murat ERSİN), *Hayat Yayıncılık*, İstanbul.
- Ömeroğlu, F.(1996). *Okulöncesi Dönemde Çocuğun Terbiyesinde Annenin Rolü ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları (Anne Tutumlarının Demografik Bilgilere Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bir Araştırma)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öner,N. (1996). Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler, Bir Başvuru Kaynağı, *Boğaziçi Üniversitesi Yayınları*, İstanbul.

- Özcan, H. (1996). *İlkokul Öğrencilerinin Özgüvenleri, Akademik Başarıları ve Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Peterson, J., and Hawley, D.R. (1998). Effects of Stressors on Parenting and Family Functioning in a Primary Prevention Program, *Family Relations*, 47 (3), 221-227.
- Şendoğdu, M.C. (2000). *Anaokuluna Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Anne-Babalarını Algılamaları İle Anne Babaların Kendi Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sos. Bil. Enstitüsü, Ankara.
- Yavuzer, H.(2001). Yaygın Ana-Baba Tutumları, Ana-Baba Okulu, (9. Basım), *Remzi Kitabevi*, Ankara.
- Yörükoğlu, A. (1995). Çocuk Ruh Sağlığı, *Esin Yayınevi*, İstanbul.
- Yörükoğlu, A.(2000). Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, *Özgür Yayıncılık*, İstanbul.
- Wechselberg, K., and Puyn, U. (1993).Anne ve Çocuk, (Çev.:Erdoğan Kınalıbay), *Remzi Kitabevi*, İstanbul.